

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

УТВЪРЖДАВАМ:

**ДОЦ. Д-Р ВЛАДИМИР АТАНАСОВ
МИНИСТЪР**

УЧЕБНА ПРОГРАМА
ПО
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
за IV клас

СОФИЯ, 2003 година

I. Общо представяне на учебната програма

Обучението по български език и литература в четвърти клас се реализира като съставна част от езиковото и литературното обучение в културно-образователната област “Български език и литература” в системата на общообразователната подготовка.

В четвърти клас продължава процесът на овладяване на знания за езика и литературата, като усвоените в предходните три класа знания за езиковите и речевите единици, и за художествената образност се уточняват и задълбочават, обогатяват и надграждат. Включва се и нова информация за езиковите единици, нови за учениците части на речта, главни части на изречението, както и литературни произведения от други литературни видове: мит, легенда, афоризъм и др. Формираните в предходните три класа комуникативно-речеви умения и компетентности се усъвършенстват и допълват чрез езиковото и литературното обучение, и чрез специалните за тази цел уроци.

Обучението по български език и литература, формирането на комуникативно-речеви умения съставят и определят комплексния характер на учебния предмет “Български език и литература” в четвърти клас.

Четвърти клас е последният клас от началния етап на основната образователна степен. В резултат на обучението по български език и литература в края на четвърти клас ученикът трябва да е овладял определен обем от знания, умения и отношения, формиращи езиковата и литературната компетентности, чрез които се достига до определено равнище на комуникативно-речеви компетентности, на социокултурна компетентност. От друга страна - социокултурната компетентност съдейства за развитието на езиковата и литературната компетентности и заедно с тях се проявява и формира в комуникативните практики на устно и писмено общуване.

Обучението по български език се осъществява чрез учебник по български език и учебни тетрадки, в които конкретното учебно съдържание интерпретира основни езикови категории и норми в съответствие със степента на овладяването на езиковите и речевите единици в предходните три класа, като се задълбочават и обогатяват, конкретизират и систематизират знанията за езика, включва се нова езикова информация и конкретни практически задачи.

Обучението по литература се реализира чрез учебник по литература, в който са включени достъпни като съдържание и обем произведения на анонимното творчество /мит, легенда, приказка, пословица, поговорка, народна песен, гатанка/ и авторски литературни произведения /приказка, разказ, басня, откъс от повест и роман за деца, лирическо произведение, афоризъм и др./, отличаващи се с високи художествени достойнства, съдействащи за формиране на нравствени и естетически критерии, на национално самосъзнание, за приобщаване към света на литературата за деца, представена чрез образци на класиката и съвременността, близки като тематика до детското светосъщане, интереси и потребности.

Формирането на комуникативно-речеви умения и компетентности се осъществява чрез езиковото и литературното обучение, и чрез специалните за тази цел уроци, в които четвъртокласниците се запознават с достъпни за възрастта жанрове на устната и писмената реч, усъвършенстват се овладените в първи, втори и трети клас умения за общуване, за конструиране и създаване на собствен текст.

Учебната програма по български език и литература за четвърти клас се реализира в рамките на 224 учебни часа годишно, които се провеждат в 32 учебни седмици по седем часа седмично, както следва:

Български език	2 часа седмично
Формиране на комуникативно-речеве умения	1,5 часа седмично
Литература	
Възприемане и осмисляне на литературно произведение	3 часа седмично
Извънкласно четене	0,5 /1 час през седмица/

Обучението по български език и литература съдейства за развитието на устната и писмената реч на учениците, на уменията им да общуват, на познавателните им интереси и творческите им способности, на мисленето, паметта и въображението им.

II. Цели на обучението по български език и литература в четвърти клас

Чрез обучението по български език и литература в четвърти клас се цели:

- усъвършенстване на уменията на учениците да четат правилно, съзнателно и изразително, да пишат грамотно и четливо;
- задъбочаване и обогатяване на знанията за строежа на езика, за езиковите и речевите единици, за някои правоговорни, правописни, пунктуационни и граматически норми;
- усъвършенстване на уменията на учениците за възприемане и осмисляне на художествен текст, за интерпретацията му с помощта на учителя при изучаването на достъпни за възрастта фолклорни и литературни произведения; за самостоятелно четене на художествени и научнопопулярни текстове и споделяне на впечатления от прочетеното;
- усъвършенстване на комуникативно-речевите умения за ориентация в комуникативната ситуация, за съобразяване с комуникативната цел и за адекватен избор на изразни средства за нейното реализиране; за конструиране на текст; за създаване на собствен текст по словесна или визуална опора;
- развитие на устната и писмената реч, мисленето, паметта, въображението, познавателните интереси и творческите способности на четвъртокласниците;
- формиране на ценностно отношение – лингвистично и естетическо – към изучаването на езика и литературата;
- формиране на отношение на толерантност и уважение към културната различност и мултиетничността, приобщаване към общочовешките ценности и изграждане на ясно съзнание за национална идентичност.

Очаквани резултати от обучението по български език и литература в четвърти клас и учебно съдържание

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание (теми, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки)			
Колона 1.	Колона 2.	Колона 3.	Колона 4.	Колона 5.	Колона 6.
Ядра на учебно съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по раздели (обучение по български език, литературно обучение, формиране на комуникативно- речеви умения)	Основни нови понятия	Контекст и дейности	Възможности за между-предметни връзки
<u>Български език</u> Ядро 1: Социокултурни компетентности	Стандарт 1: Ученикът разказва, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява, като използва уместно езикови средства, характерни за ситуацията на общуване, съобразно участниците в нея, темата, целта и условията. • Очакван резултат 1: Ученикът си служи с основните езикови и речеви единици в съответствие с комуникативната цел.	1. Български език Ученикът: • може да се ориентира в комуникативната ситуация и участниците в нея; • може да използва основните езикови и речеви единици (звук, сричка, дума, изречение, текст) в конкретна комуникативна ситуация в съответствие с комуникативната цел; • може да: разказва, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява във връзка с изучаването на конкретна тема и езикова категория.		На учениците се дава възможност да: • отговарят на въпроси; • разказват чута или прочетена история, научнопопулярен или художествен текст; • дават обяснение във връзка с обсъжданата тема; • участват в диалог; • описват случка, явление, предмет, животно, човек и др.	Човекът и природата Човекът и обществото (четат научнопопулярни текстове).
	Очакван резултат 2: Ученикът използва уместно съществителни имена, прилагателни имена, числителни имена, глаголи и наречия.	Ученикът: • може да разграничава и да употребява правилно в речта си съществителни собствени и нарицателни имена, да определя как са образувани, да различава пълния и краткия член за м.р. ед.ч., да използва членувани и нечленувани съществителни имена за м.р., ж.р., ср.р. ед.ч. и мн.ч.;		На учениците се дава възможност да: • изменят формата на съществителните имена от ед.ч. в мн.ч.; • определят рода и числото на съществителните нарицателни имена;	Математика (сравняват единствено и множествено число на съществителните имена).

		<ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава и да употребява правилно в речта си прилагателни имена, да ги съгласува по род и число със съществителните имена, да определя как са образувани, да различава пълния и краткия член за м.р. ед.ч., членуването на прилагателни имена за ж.р., ср.р., ед. и мн.ч.; да разграничава степенувани и нестепенувани прилагателни имена, да познава частиците за сравнение; • може да разграничава и да употребява правилно в речта си числителни бройни и числителни редни имена, да различава пълния и краткия член за м.р. ед.ч. на числителните редни имена, да използва правилно членувани числителни редни имена за ж.р., ср.р., ед. и мн.ч.; употребява правилно бройната форма за нелица в м.р. мн.ч. и я съгласува със съществителното име; членува правилно изключенията на числително бройно име <i>един</i> и определя рода му (една, едно); • може да разграничава и да употребява правилно глаголите в 1, 2 и 3 л. ед.ч. и мн.ч., да употребява правилно сегашно, бъдеще и минало свършено и минало несвършено време на глагола; да определя как са образувани глаголите; да употребява съвместно глаголните времена; • може да разграничава и да употребява правилно наречия, като определя вида им; да степенува наречия чрез степените за сравнение. 	<p>числително бройно име</p> <p>числително редно име</p> <p>наречие</p>	<ul style="list-style-type: none"> • образуват съществителни имена с помощта на представки и наставки; • членуват съществителни имена; • изменят формата на прилагателните имена в м., ж. и ср.р., ед. и мн.ч., като ги съгласуват със съществителните имена; • степенуват прилагателни имена; • членуват числителни редни имена; • определят рода и числото на числителни редни имена; • определят лицето и числото на глаголите; • използват в речта си сегашно, мин. св. и мин. несв., бъдеще време. • образуват глаголи с представки и наставки; <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • определят вида на наречията; • използват в речта си наречия. 	<p>Математика (числителни бройни), число, брой.</p>
--	--	--	---	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 3: Ученикът образува производни думи и ги използва в речта си в зависимост от комуникативната ситуация. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава производни и непроизводни думи и да ги употребява в речта си; • може да образува производни думи с помощта на представки и наставки и да ги употребява в речта си. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • образуват производни думи; • употребяват производни думи в речта си. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 4: Ученикът образува сложни думи и ги използва в речта си в зависимост от комуникативната ситуация. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава сложните думи и начините на свързване на думите, от които те се съставят; • може да образува сложни думи, като използва различни начини на свързване; • може да използва сложни думи в речта си в зависимост от комуникативната ситуация. 	сложна дума	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • образуват сложни думи; • употребяват сложни думи в речта си. 	
Ядро 2: Езикови компетентности	<p>Стандарт 1: Ученикът открива синоними и антоними</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът разграничава синоними и антоними и ги използва в речта си. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да открива синоними и антоними, и да определя значението им в контекста; • може да разграничава синоними и антоними, и да илюстрира с примери разликата в значението им; • умее да използва в речта си синоними и антоними. 	антоним	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • откриват синоними и антоними; • определят значението им; • избират и използват синоними и антоними в речта си; • ползват синонимен речник. 	
	<p>Стандарт 2: Ученикът показва многозначността на дума чрез употреба в различен контекст.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът разграничава звуковата и смисловата страна на думата. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава звуковата и смисловата страна на думата; • може да определя значението на думата в определен контекст; • може да разграничава еднозначни и многозначни думи; 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • определят значението на думата; • сравняват еднозначни и многозначни думи; • сравняват научнопопулярен и художествен текст; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 2: Ученикът употребява в речта си думите в пряко и преносно значение в различен контекст. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между пряко и преносно значение на думата и да ги открива в научнопопулярен и художествен текст. • може да употребява в речта си думите в пряко и в преносно значение в различен контекст. 	<p>пряко значение на думата преносно значение на думата</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • употребяват в речта си думи в пряко и преносно значение в различен контекст. 	
	<p>Стандарт 3: Ученикът използва в речта си в определен обем синтактичните ресурси на езика: служи си с различни по цел на изказването и по състав изречения; използва различни словоредни варианти.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът използва в речта си различни по цел на изказване изречения: съобщително, въпросително, побудително, възклицателно. • Очакван резултат 2: Ученикът използва различни начини за свързване на простите изречения в сложно изречение в зависимост от комуникативната ситуация. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава съобщително, въпросително, побудително и възклицателно изречение; • умее да употребява различни по цел на изказване изречения в зависимост от комуникативната цел; • може да образува различни по цел на изказване изречения; • може да преобразува изречение от един вид в друг вид по цел на изказване в зависимост от комуникативната ситуация. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава в практически план просто и сложно изречение; • познава и използва начините за свързване на простите изречения в сложното изречение; • може да използва различни по състав изречения в зависимост от комуникативната ситуация. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват различни по цел на използване изречения; • съставят и конструират съобщително, въпросително, побудително и възклицателно изречение; • използват различни по цел на изказване изречения; • преобразуват изречения от един вид в друг по цел на изказване в зависимост от комуникативната ситуация. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват просто и сложно изречение; • съставят и конструират различни по състав изречения; • използват в речта си различни по състав изречения. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 3: Ученикът конструира различни словоредни варианти в зависимост от целта на изказването. • Очакван резултат 4: Ученикът открива и определя главните части в простото изречение: подлог и сказуемо. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава различни словоредни варианти; • може да конструира изречение, като използва различни словоредни варианти в зависимост от целта на изказването. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да открива в практически план главните части в простото изречение: подлог и сказуемо; • може да определя в практически план кои са главните части в простото изречение: подлог и сказуемо и с каква част на речта са изразени те. 	подлог сказуемо	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съставят различни словоредни варианти; • редактират чрез разместване. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • откриват и определят главните части в простото изречение. 	
<p>Ядро 3: Социокултурна и езикова компетентност: Устно общуване</p>	<p>Говорене: Стандарт 5: Ученикът владее основни норми на книжовния изговор</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът изговаря правилно широките и тесните гласни звукове в начална ударена и неударена сричка. • Очакван резултат 2: Ученикът изговаря правилно твърдите и меките съгласни звукове в различни фонетични позиции. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава широки и тесни гласни звукове; • може да изговаря правилно широките и тесните гласни звукове в начална ударена и неударена сричка. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава твърдите и меките съгласни в зависимост от фонетичните позиции на звуковете; • може да разграничава в практически план корелативните двойки съгласни по признака твърдост-мекост. • може да изговаря правилно твърдите и меките съгласни звукове 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изговарят ударени и неударени срички с широки и тесни гласни звукове; • сравняват в практически план изговора на широки и тесни гласни звукове. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изговарят думи с твърди и меки съгласни; • образуват сродни думи за проверка на изговора. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 3: Ученикът изговаря правилно звучните и беззвучните съгласни в различни фонетични позиции. • Очакван резултат 4: Ученикът изговаря правилно определителния член за м.р. ед.ч. на съществителните имена. • Очакван резултат 5: Ученикът изговаря правилно числителните бройни и числителните редни имена. • Очакван резултат 6: Ученикът изговаря правилно крайната съгласна на представката, с която е образуван даден глагол. 	<p>в практически план.</p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава звучните и беззвучните съгласни и различията в изговора им в зависимост от фонетичните позиции; • може да различава в практически план корелативните двойки съгласни по признака звучност-беззвучност; • може да изговаря правилно звучните и беззвучните съгласни звукове в практически план. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да членува правилно съществителните имена в м.р. ед.ч. • може да изговаря правилно пълния и краткия определителен член (-ът, -а, -ят, -я) на съществителните имена в м.р. ед.ч. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава пълната и съкратената форма на числителните бройни и числителните редни имена; • може да изговаря правилно числителните редни и числителните бройни имена. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да определя представката, с която е образуван даден глагол; • може да изговаря правилно крайната звучна съгласна в представката, с която е образуван глаголът, пред беззвучна и звучна съгласна на корена. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изговарят звучни и беззвучни съгласни в различни фонетични позиции; • образуват сродни думи за проверка на изговора; • променят формата на думата за проверка на изговора. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • членуват съществителни имена в м.р. ед.ч.; • изговарят пълния и краткия определителен член на същ. имена за м.р. ед.ч. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват пълната и съкратената форма на числителните имена; • изговарят числителни бройни и редни имена. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • образуват глаголи с помощта на представка; • изговарят глаголи, образувани с представки. 	
--	---	--	--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 7:</u> Ученикът изговаря правилно окончанията –а, -ат, -я, -ят за сегашно време на глаголите. • <u>Очакван резултат 8:</u> Ученикът изговаря правилно глаголните форми за сегашно време с окончания –я, -ят след съгласна. • <u>Очакван резултат 9:</u> Ученикът изговаря правилно глаголите в 1 л. мн. ч., които в 1 л. ед.ч. завършват на –а, -я, или –м. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между изговор и правопис на окончанията –а, -ат, -я, -ят на глаголите за сегашно време. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между изговор и правопис на глаголните форми за сег. време с окончания –я, -ят след съгласна; • може да изговаря правилно глаголните форми за сег. време с окончания –я, -ят след съгласна. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между глаголите, които в 1 л. ед.ч. имат окончание –а, -я или –м; • може да изговаря правилно глаголите в 1 л. мн.ч., които в 1 л. ед.ч. имат окончание –а, -я или –м. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изговарят глаголи с окончания –а, -ат, -я, -ят за сегашно време. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват глаголите в 1 л. ед. и мн. ч.; • изговарят глаголите в 1 л. мн.ч. 	
--	--	--	--	---	--

<p>Ядро 4: Социокултурна и езикова компетентност:</p> <p>Писмено общуване</p>	<p>Четене: Стандарт 1: Ученикът чете на глас гладко, с адекватна интонация и темпо, правилно поставя паузите; доказва, че е разбрал основния смисъл на прочетеното.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът изговаря правилно, чете с подходяща интонация съобщително, въпросително, подбудително и възклицателно изречение. • Очакван резултат 2: Ученикът чете на глас текст (художествен, научнопопулярен) с адекватна интонация и темпо, правилно поставя паузите и ударенията, и доказва, че е разбрал основния смисъл на прочетеното. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава в практически план интонацията на съобщително, подбудително и възклицателно изречение; • може да изговаря с подходяща интонация съобщително, въпросително, подбудително и възклицателно изречение. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да чете на глас художествен текст с подходяща интонация, като спазва паузите, правилно поставя ударенията, спазва темпоритъма, заложен в текста и доказва, че е разбрал смисъла на прочетеното, авторовото отношение към изобразеното; • може да чете на глас гладко, с подходяща интонация и темпо научнопопулярен текст, като спазва паузите; доказва, че е разбрал смисъла на прочетеното. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат различни по цел на изказване изречения. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат на глас художествени и научнопопулярни текстове. 	<p>Човекът и обществото</p> <p>Човекът и природата</p> <p>(четат научнопопулярни текстове).</p>
<p>Ядро 4: Социокултурна и езикова компетентност:</p> <p>Писмено общуване</p>	<p>Писане: Стандарт 1: Ученикът владее основни норми на графичната и писмената система на българското писмо: пише четливо, пише правилно думи с правописни особености; владее основната употреба на пунктуационните знаци, отделя изреченията в текста, като означава началото и края им; пише</p>				

	<p>разделно думите без собствено ударение.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 1:</u> Ученикът пише правилно широките и тесните гласни в неударена сричка. • <u>Очакван резултат 2:</u> Ученикът пише правилно твърдите и меките съгласни, като отбелязва правилно мекостта на съгласните. • <u>Очакван резултат 3:</u> Ученикът пише правилно звучните и беззвучните съгласни в различни фонетични позиции. • <u>Очакван резултат 4:</u> Ученикът пише правилно сложните думи слято и полуслято. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава широките и тесните гласни звукове; • може да пише правилно широките и тесните гласни в неударена сричка; • може да прави проверка на правописа на широките и тесните гласни в неударена сричка чрез други форми на думата. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава твърдите и меките съгласни звукове; • може да отбелязва мекостта на съгласните с буквите –ю, –я след съгласен звук и с буквата –ъ в съчетание с гласната о. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава звучните и беззвучните съгласни и различията в правописа им в зависимост от фонетичните позиции; • може да разграничава в практически план корелативните двойки по признака звучност-беззвучност; • може да пише правилно звучните и беззвучните съгласни в различни фонетични позиции. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • познава начините за образуване на сложните думи; • може да пише правилно сложни думи слято и полуслято – с тире. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пишат думи, съдържащи широки и тесни гласни в неударена сричка; • изменят формата на думата, за да правят проверка на правописа на широки и тесни гласни без ударение. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пишат думи, съдържащи меки съгласни; • сравняват думи с твърди и меки съгласни. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пишат думи, съдържащи звучни и беззвучни съгласни; • образуват сродни думи за проверка на правописа на звучните и беззвучните съгласни; • изменят формата на думата за проверка на правописа на звучните и беззвучни съгласни. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пишат слято и полуслято сложни думи. 	
--	---	--	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 5:</u> Ученикът пише правилно пълния и краткия определителен член на съществителните имена в м.р. ед.ч. • <u>Очакван резултат 6:</u> Ученикът пише правилно степените за сравнение на прилагателните имена. • <u>Очакван резултат 7:</u> Ученикът пише правилно числителните бройни и числителните редни имена. • <u>Очакван резултат 8:</u> Ученикът пише правилно представките о-, у-, в-, с- при образуване на глаголи; крайната буква на звучна съгласна в представките из-, над-, пред-, раз-, под-. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да членува правилно съществителните имена от м.р. ед.ч.; • може да прави разлика между изговор и правопис на членуваните съществителни имена в м.р. ед.ч. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да степенува прилагателни имена; • може да прави разлика между степените за сравнение на прилагателните имена; • може да пише правилно степените за сравнение на прилагателните имена. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава пълната и съкратената форма на числителните бройни и числителните редни имена; • може да пише правилно числителните бройни и числителните редни имена. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да определя представката, с която е образуван даден глагол; • може да образува глаголи с представки; • може да прави разлика между изговор и правопис на глаголи, образувани с представки; • може да пише правилно представките о-, у-, в-, с-; из-, над-, пред-, раз-, под- в буквения състав на глаголите, образувани с тях. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • членуват съществителни имена в м.р. ед.ч.; • сравняват изговора и правописа на членувани същ. имена в м.р. ед.ч.; • пишат членувани същ. имена в м.р. ед.ч. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • степенуват прилагател-ни имена; • пишат степенувани прилагателни имена. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват пълната и съкратената форма на числителните имена; • пишат числителни бройни и числителни редни имена. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • образуват глаголи с представки; • сравняват изговора и правописа на глаголите, образувани с представки; • пишат глаголи, съдържащи представки. 	
--	--	---	--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 9: Ученикът пише правилно окончанията – а, –ат, –я, –ят за сегашно време на глаголите. • Очакван резултат 10: Ученикът пише правилно глаголните форми с окончания –я, –ят след съгласна за сегашно време. • Очакван резултат 11: Ученикът пише правилно глаголите в 1 л. мн. ч., които в единствено число завършват на –а, –я или –м. • Очакван резултат 12: Ученикът пише правилно степените за сравнение на наречията. • Очакван резултат 13: Ученикът използва правилно препинателните знаци в края и в средата на изреченията в зависимост от вида им, целта на изказването и интонацията им. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между изговор и правопис на окончанията –а, –ат, –я, –ят за сегашно време на глаголите; • може да пише правилно окончанията –а, –ат, –я, –ят за сегашно време на глаголите. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между изговор и правопис на глаголните окончания –я, –ят след съгласна за сегашно време; • може да пише правилно глаголните форми с окончания –я, –ят след съгласна за сегашно време. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между глаголите, които в 1 л. ед.ч. имат окончание –а, –я или –м; • може да пише правилно глаголите в 1 л. мн. ч. в зависимост от окончанието им в 1 л. ед. ч. –а, –я или –м. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да степенува наречия; • може да прави разлика между степените за сравнение на наречията; • може да пише правилно степените за сравнение на наречията. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • познава пунктуацията на изречението: в края (:; ?; !; ...; ?...; !...; ?!), в средата (:; ;; -; ...; (); ”...”; • може да разграничава препинателните знаци в практически план в зависимост от 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват изговора и правописа на глаголните окончания за сегашно време; • пишат глаголните окончания за сегашно време; • пишат глаголните форми с окончания –я, –ят след съгласна. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват глаголите в 1 лице единствено и множествено число; • проверяват правописа на глаголите в 1 л. мн. ч. чрез формите за 1 л. ед. ч. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • степенуват наречия; • пишат степените за сравнение на наречия. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • конструират различни по цел на изказване и интонация изречения; • пишат различни по цел на изказване и интонация изречения, като спазват пунктуацията им. 	
--	---	---	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 14: Ученикът отделя изреченията в текста, като означава началото и края им. • Очакван резултат 15: Ученикът пише разделно думите без собствено ударение. • Очакван резултат 16: Ученикът си служи с различни видове редактиране при усъвършенстване на собствен и чужд текст. 	<p>предназначението им;</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да употребява правилно препинателните знаци в края и в средата на изречението в зависимост от целта на изказването и интонацията им, от вида им. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава отделните изречения в чужд и в свой текст, като се ръководи от смисъла им; • може да обособява отделните изречения, като отбелязва началото им с главна буква, а края им със съответния препинателен знак, отчитайки вида на изречението по цел на използване, интонацията му и вложения в него смисъл. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава в практически план думите със и без собствено ударение; • може да пише разделно думите без собствено ударение от тези с ударение. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава различни начини за редактиране на текст; • може да редактира чужд или собствен текст чрез съкращаване, прибавяне, заместване и разместване. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • създават текст, състоящ се от отделни изречения, обвързани смислово; • пишат текст, като отделят изреченията в него, като спазват пунктуацията в зависимост от целта на изказването и смисъла. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват думи със и без собствено ударение; • пишат думи със и без собствено ударение. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • редактират свой и чужд текст. 	<p>Литература Човекът и природата Човекът и обществото (четат научно популярен и художествен текст).</p>
--	---	---	--	--	--

<p><u>Литература</u></p> <p><u>Ядро 1:</u> Социокултурни компетентности</p>	<p><u>Стандарт 1:</u> Ученикът разбира основната етическа опозиция добро-зло и я обяснява в конкретни сюжетни ситуации.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 1:</u> Ученикът се ориентира в етическата опозиция добро-зло в конкретна приказка. 	<p><u>2. Литература</u></p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в етическата опозиция добро-зло в конкретна изучавана или прочетена самостоятелно приказка; • може да разграничава героите-носители на доброто и злото в дадена приказка; • може да изразява отношението си към героите-носители на доброто и злото; • може да открива характерната за приказката жанрова особеност – победата на доброто над злото в конкретна приказка. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат приказка; • изразяват отношение към героите-носители на доброто и злото. 	
	<p><u>Стандарт 2:</u> Ученикът обяснява етически отношения в семейството и малката общност според сюжетните ситуации на изучените литературни творби.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 1:</u> Ученикът се ориентира в етически отношения в семейството и малката общност. • <u>Очакван резултат 2:</u> Ученикът изразява отношение към етическите отношения в семейството и малката общност, които открива в конкретно литературно произведение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в етически отношения в семейството и малката общност, като ги открива в изучавани или прочетени самостоятелно литературни и фолклорни произведения; • може да изразява отношение към етическите отношения в семейството и малката общност, които открива в изучавани или прочетени самостоятелно литературни и фолклорни произведения. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат литературни и фолклорни произведения; • изразяват отношение към случката, героите и взаимоотношенията между тях. 	

	<p>Стандарт 3: Ученикът открива основни белези на своята национална идентичност в изучавани литературни произведения.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът се ориентира в характерни за националната идентичност на българина особености в изучавани или прочетени самостоятелно литературни произведения. • Очакван резултат 2: Ученикът познава културната различност и се отнася толерантно и коректно към българските граждани с друг етнически произход. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да открива в изучаваните или прочетените самостоятелно литературни и фолклорни произведения характерните за националната идентичност на българина особености; • може да определя в конкретна сюжетна ситуация и образ на герой, в конкретна фигура на речта и авторско послание характерното за националната идентичност на българина, изобразено със средствата на художествената образност в литературно или фолклорно произведение. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да участва в обсъждането на изучавани или самостоятелно прочетени литературни произведения и научнопопулярни четива, и по този начин да съдейства за осъзнаване на културното различие, на културния плюрализъм и мултиетничността; • може да прави в практически план паралели на литературни и фолклорни произведения на различни култури и етноси, като открива общото и различното между тях, странстващи приказни мотиви, общочовешки ценности и пр.; • може да участва в обсъждането на прочетени самостоятелно или изучавани литературни 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и обсъждат фолклорни и литературни произведения (приказки, легенди, народни песни, стихотворения, разкази, повести, романи за деца и др.), съдействащи за формиране на национално самосъзнание. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат, обсъждат и сравняват фолклорни и литературни произведения, в които се запознават с култури на различни етноси; • четат допълнително информация с научнопопулярен характер за традициите, обичаите и ценностите на българските граждани с друг етнически произход. 	<p>Човекът и обществото (четат научнопопулярни текстове за традициите, обичаите на роми, турци, арменци, евреи, татари, власи, каракачани и др.).</p>
--	---	---	--	---	---

	<p>Стандарт 4: Ученикът изказва благопожелания по случай традиционни празници и във връзка с български народни обичаи.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът изказва благопожелания по конкретен повод – празник от календара на българина. 	<p>произведения, в които се съдържат характерни за националната идентичност на българина особености и по този начин да съдейства за формиране на национално самосъзнание у български граждани с друг, различен етнически произход.</p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да открива и да проучва допълнително информация за характерните за календара на българина празници и обичаи; • може да открива в изучавани или прочетени самостоятелно фолклорни произведения изобразени обредни действия във връзка с даден обичай на българина; ориентира се в характерното за даден празник на българина, изобразено в конкретно литературно произведение; • може да изказва благопожелания по повод на конкретен празник от календара на българина. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат допълнително информация с научнопопулярен характер за празниците и обичаите на българина, за обредните действия във връзка с даден празник или обичай; • изричат благопожелания по повод на даден празник. 	<p>Човекът и обществото (четат научнопопулярни текстове за традициите и обичаите на българина).</p>
	<p>Стандарт 5: Ученикът участва в групова дейност за създаване на игрови и сценични форми по литературни творби.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът участва в четене по роли на приказка, басня, откъс от повест или роман за деца, построени в диалогична форма. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да избере да чете репликите на даден герой и да обяснява избора си; • може да прочете думите на героя, чиято роля е избрал; да изрази отношението си към героя; 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • избират роля; • четат репликите на героите; • четат авторска реч; • коментират четенето на съучениците си. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 2: Ученикът участва в драматизацията и в сценичното представяне на художествения текст на изучавано фолклорно или литературно произведение. 	<ul style="list-style-type: none"> • може да прочете изразително авторската реч, ако е избрал да бъде четец; да изрази отношението на автора към героя; • може да коментира четенето по роли на съучениците си. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да интерпретира съдържанието на фолклорно или литературно произведение чрез драматизация на художествения текст; • може да се “превъплъти” в образа на героя, чиято роля изпълнява, по време на сценичното представление; • може да подбере или да изработи с помощта на учителя кукли, декори, маски и др. за сценичното представление; • може да избере подходяща музика за сценичното представяне на художествения текст; • може да изработи с помощта на учителя афиш за предстоящото сценично представление; • може да прави преценка на изпълнението на различните роли от съучениците си. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • драматизират художествен текст; • изработват кукли, маски; • изработват декори за сценичното представление; • участват в сценичното представление; • правят преценка на изпълнението на ролите от съучениците си. 	<p>Ръчен труд.</p> <p>Изобразително изкуство (изработват кукли, декори, маски, афиш). Музика (избира подходяща музика за сценичното представление).</p>
<p>Ядро 2: Литературни компетентности</p>	<p>Стандарт 1: Ученикът разпознава художествен и нехудожествен текст; проза и стихове; повествование, описание и разсъждение; диалог и монолог.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът разграничава художествен и нехудожествен текст. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава на емпирично равнище художествен и 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат художествен и 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 2: Ученикът разграничава проза и стихове. 	<p>нехудожествен текст;</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да открива в практически план характерното за художествената образност – чрез подборно четене на художествен текст; • може да разпознава характерните особености на научнопопулярен текст на емпирично равнище. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да открива чрез подборно четене в практически план характерното за мерната стихотворна реч – рима, ритъм, емоционална обогатеност и пр.; • може на емпирично равнище чрез подборно четене да проследява движението на чувството в лирическо произведение; • може с помощта на учителя да се ориентира в гамата от преживявания на лирическия герой; • открива авторското отношение към лирическия герой, предадено чрез образи и картини. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разпознава на емпирично равнище чрез подборно четене характерното за прозата – повествование за случка, авторски разсъждения и описание, и пр.; • може да сравнява в практически план проза и стихотворна реч. 	<p>рима ритъм</p>	<p>научнопопулярен текст;</p> <ul style="list-style-type: none"> • правят съпоставка в практически план на художествен и научнопопулярен текст. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат повествователни прозаични текстове; • четат и рецитират литературни произведения в стихове. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и преразказват повествователен текст на фолклорни и литературни произведения; • четат и рецитират литературни произведения в стихове; • обрисуват с думи картини от художествен 	
--	---	---	-----------------------	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 3: Ученикът разграничава повествование, описание и разсъждение. • Очакван резултат 4: Ученикът разпознава диалога и монолога в художествен текст. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разпознава в практически план повествование, описание и разсъждение – чрез подборно четене на епизоди от повествованието за случката, на портретно описание и пейзаж, на авторски разсъждения и оценки за случката и героите в литературното произведение; • може да преразказва повествователен текст; да обрисова с думи описанието на портрет на герой, пейзаж и обстановката, в която се развива действието; да чете изразително авторска реч – пряка авторска характеристика на героите, разсъждения и оценки за случката и героите. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава в практически план диалога и монолога в художествен текст чрез подборно четене; • може да избира роля и да чете репликите на даден герой, като се включва в четене по роли на диалога в литературно произведение; • може да чете изразително монолога в художествен текст. 		<p>текст;</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат изразително авторски разсъждения. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат по роли; • четат изразително художествен текст. 	
	<p>Стандарт 2: Ученикът различава ли тературни жанрове, представени по-широко в учебното съдържание</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът разграничава приказка, разказ, стихотворение, гатанка, пословица, поговорка, басня, народна песен, повест 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може в практически план да разграничава фолклорно и литературно произведение; • може да чете и да преразказва народни, авторизирани и авторски приказки; 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и преразказват фолклорни и литературни произведения /приказки, разкази, откъси от повести и 	

	<p>и роман за деца, комикс, афоризъм, легенда.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • може да чете и да преразказва достъпни за възрастта разкази и откъси от повести и романи; • може да чете и да рецитира стихотворения с близка до детското светоусещане тематика; • може да чете и да отгатва фолклорни и литературни гатанки; • познава в практически план афоризма като литературно произведение и може да го съотнася и съпоставя с конкретното съдържание на изучаваното литературно произведение; • може да подбира и да съотнася към изучаваното литературно произведение подходящи пословици, като осъзнава в практически план обобщаващата им функция; • може да разграничава в практически план обобщащото значение на пословицата и нейната самостоятелна синтактична функция на завършена мисъл и незавършената мисъл на поговорката, несамостоятелната ѝ синтактична функция, стилистичната ѝ разговорна окраска в потока на речта; • може да чете и да интерпретира с помощта на учителя конкретното съдържание на мит, и да го преразказва; 	<p>афоризъм</p> <p>поговорка</p> <p>мит</p>	<p>романи за деца, митове, легенди, басни/;</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и рецитират стихотворения; • четат и отгатват гатанки; • съотнасят пословици и афоризми към изучавани фолклорни и литературни произведения; • четат и слушат народни песни; • четат и интерпретират комикси. 	<p>Изобразително изкуство /четат и интерпретират комикси/</p>
--	--	--	---	--	---

	<p>Стандарт 3: Ученикът разграничава основните моменти в развитието на действието.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът открива епизодите в повествователен текст. • Очакван резултат 2: Ученикът преразказва епизоди от повествователен текст. 	<ul style="list-style-type: none"> • може да чете и да интерпретира конкретното съдържание на народна песен; • може да чете подборно и да коментира, да преразказва и да чете по роли басня; • може да чете и да преразказва конкретното съдържание на легенда; • може да чете и да интерпретира комикс, като прави кратък коментар на текста и илюстрациите. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може в практически план - чрез подборно четене да разграничава епизодите в повествователен текст - приказка, басня, мит, легенда, откъс от повест и роман за деца; • може да преразказва отделни епизоди или цялото литературно произведение, като спазва последователността в развитието на действието и логическата обвързаност на епизодите. 	<p>легенда</p> <p>комикс</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат подборно епизоди от повествователен художествен текст; • преразказват епизоди от художествен текст или цялото литературно произведение. 	
	<p>Стандарт 4: Ученикът обяснява връзката между характерите на героите и основния смисъл на творбата.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът открива и обяснява на емпирично равнище връзката между характера на героя и основния смисъл на творбата. • Очакван резултат 2: Ученикът интерпретира отношението на автора към героите в литературното произведение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може чрез подборно четене и коментар на прочетеното да открива авторското отношение към героите; • може да интерпретира отношението на автора към героите в литературното произведение; • може чрез изразително четене на авторската реч да изразява отношението на автора към героя, идеята на литературното произведение, без да я формулира, в практически план. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат подборно фрагменти от литературното произведение, в които се разкрива характерното за даден жанр; • четат изразително авторската реч – характеристика на литературен герой. 	

	<p>Стандарт 5: Ученикът открива в изучавани художествени творби достъпни фигури на речта.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът разграничава епитет, повторение, изброяване, сравнение, олицетворение в художествен текст. • Очакван резултат 2: Ученикът открива в практически план образната функция на епитета, повторението, изброяването, сравнението и олицетворението в художествен текст. • Очакван резултат 3: Ученикът чете изразително, обрисова с думи, чете по роли, за да изрази образната функция на епитета, сравнението, повторението, изброяването и олицетворението в художествен текст. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разпознава художествените образни определения – епитетите в изучавано или прочетено самостоятелно литературно произведение; • може да открива повторението в художествен текст и да долавя образната му функция; • може да различава изброяването в художествен текст и да открива образната му функция; • може да разграничава сравнението като похват на изображение в художествен текст и образната му функция; • може да намира олицетворението в текста на изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение и да открива образната му функция; <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да изрази образната функция на епитета, повторението, изброяването, сравнението и олицетворението в художествения текст чрез изразително четене, словесно обрисоване и др. 	олицетворение	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и интерпретират художествени текстове; • откриват в художествения текст епитети, повторения, изброяване, сравнения, олицетворение; <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат изразително художествен текст; • обрисоват с думи картини от литературното произведение; • четат по роли. 	
--	--	---	---------------	---	--

	<p>Стандарт 6: Ученикът познава съдържанието на най-значимите творби на българската детска литература и на българския фолклор, включени в учебното съдържание.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът познава съдържанието на част от най-значимите творби на българската литература за деца и на българския фолклор, включени в учебното съдържание за четвърти клас. • Очакван резултат 2: Ученикът може да преразказва, да обрисова с думи, да чете изразително, да илюстрира, да драматизира, да чете по роли художествения текст на изучаваните в четвърти клас творби от българската детска литература и фолклор. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в конкретното съдържание на изучаваните произведения на българската детска литература (разкази, стихотворения, повести и романи за деца, басни, афоризми) и на българския фолклор (пословици, поговорки, народни песни, приказки, легенди); • може да запомня, възпроизвежда и интерпретира конкретното съдържание на изучаваните или прочетените самостоятелно произведения на българската детска литература и фолклор. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да преразказва епизоди от изучавани или прочетени самостоятелно народни и авторизирани, авторски приказки, разкази, басни, откъси от повести и романи за деца, легенди, митове и др.; • може да чете изразително художествения текст на изучаваните от български автори стихотворения; народни песни, разкази, откъси от повести и романи, басни; • може да обрисова с думи картини от изучаваните разкази, стихотворения, авторски приказки, басни и др.; • може да чете по роли и да 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат българска литера-тура за деца; • четат фолклорни произведения от българското народно творчество. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • преразказват, обрисуват с думи, четат изразително, илюстрират, драматизират, четат по роли художествения текст на изучаваните от българската литература и фолклор произведения. 	
--	---	---	--	---	--

		<p>драматизира художествения текст на изучаваните или прочетените самостоятелно литературни и фолклорни произведения;</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да илюстрира епизоди и картини от изучаваните или прочетените самостоятелно български литературни и фолклорни произведения. 			
<p>Ядро 3: Социокултурна и литературна компетентност:</p> <p>Общуване с художествената творба</p>	<p>Стандарт 2: Ученикът открива непознати думи в художествения текст и определя значенията им в контекста.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът открива и определя с помощта на учителя значението на непознатите думи в контекста на изучаваното литературно произведение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може в практически план чрез подборно четене да открива непознати думи в текста на изучаваното литературно произведение; • може на емпирично равнище с помощта на учителя да определи значението на непознатите думи в контекста на изучаваното литературно произведение. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат подборно непознати думи в изучаваното литературно произведение; • обясняват описателно, със синоними непознати думи в контекста на изучаваното литературно произведение. 	
	<p>Стандарт 3: Ученикът изразява емоционално отношение към герои и ситуации в литературната творба.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът изразява отношението, оценката си към героите и случката в изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да изразява отношението и оценката си към героите и случката в изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение; • може да обоснове отношението, оценката към героите и случката (или отделни епизоди от нея) в изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изразяват отношение към героите и случката в литературно произведение. 	

	<p>Стандарт 4: Ученикът изявява предпочитания към определени герои, творби, жанрове.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът изразява предпочитанията си към героите в изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение и изпълнява тяхна роля. • Очакван резултат 2: Ученикът изразява предпочитанията си към литературни произведения. • Очакван резултат 3: Ученикът изразява предпочитанията си към литературни произведения от даден жанр. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да избира роля на герой при четене по роли и драматизация в зависимост от интересите и предпочитанията си; • може да изпълнява роля на герой при четене по роли и драматизация в зависимост от интересите и предпочитанията си; • може да изразява предпочитанията си към герои от изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение и да се аргументира за тях. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да сподели впечатленията си от самостоятелно прочетени или изучавани литературни произведения и да изрази предпочитания към определени заглавия; • може да обоснове предпочитанията си към определени литературни творби. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да чете и да интерпретира литературни произведения от различни жанрове, достъпни за възрастта; • може да изразява предпочитанията си към литературни произведения от даден жанр (приказка, разказ, стихотворение, басня, мит, легенда, 	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изразяват предпочитанията си към определени герои, творби, жанрове; • четат по роли диалога в литературното произведение; • драматизират художествения текст на изучавано или прочетено самостоятелно литературно произведение. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат литературни произведения от различни жанрове, с разнообразна тематика и образна система; • избират според предпочитанията си литературни произведения за самостоятелно четене. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат литературни произведения от различни жанрове, с разнообразна тематика и образна система; • избират според предпочитанията си литературни произведения за самостоятелно четене. 	
--	--	---	---	--

		<p>народна песен, афоризъм, пословица, поговорка, комикс, повест, роман за деца и др.);</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се аргументира за предпочитанията си към даден литературен вид чрез назоваване на конкретни заглавия на произведения от него. 			
	<p>Стандарт 5: Ученикът сравнява, установява сходство и различия между две художествени творби или техни елементи.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът сравнява две или повече литературни произведения и установява общото и различното между тях. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави съпоставка на две или на няколко литературни произведения, близки по тематика и образи на героите, по жанрови особености, език (художествена образност) и пр.; • може да открива в практически план общото и различното между две или няколко литературни произведения по отношение на темата, образите на героите, жанра, езика и пр. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват литературни произведения; • откриват общото и различното между две или повече литературни произведения. 	
<p>Ядро 4: Социокултурна и литературна компетентност: Създаване на изказвания и писмени текстове</p>	<p>Стандарт 1: Ученикът участва в беседа по съдържанието на литературна творба: отговаря на въпроси; изказва мнения, като подбира подходящи елементи от текста, за да ги обоснове; съставя и задава въпроси.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът отговаря на въпроси във връзка с конкретното съдържание на изучаваното литературно произведение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да отговаря на достъпни репродуктивни и проблемни въпроси, отнасящи се до конкретното съдържание на изучаваното или прочетеното 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • отговарят на въпроси по конкретното съдържание на литературното произведение. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 2: Ученикът изказва мнения за изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение. • Очакван резултат 3: Ученикът чете подборно фрагменти от литературно произведение в отговор на поставените от учителя въпроси и разсъждава върху прочетеното. • Очакван резултат 4: Ученикът съставя и задава въпроси по конкретното съдържание на изучаваното литературно произведение. 	<p>самостоятелно литературно произведение;</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се аргументира за отговорите си на репродуктивните и проблемните въпроси по конкретно съдържание на изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да изказва мнения и да прави коментар на изучавано или прочетено самостоятелно литературно произведение; • може да аргументира мненията, становищата си във връзка с конкретното съдържание на изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение. <p>Ученикът</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да чете подборно фрагменти от художествения текст на изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение, за да отговори на поставените въпроси и да обоснове отговорите си; <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да съставя и да задава въпроси по конкретното съдържание на изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно произведение. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изказват мнения и изразяват отношение към прочетеното. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат подборно фрагменти от художествения текст във връзка с поставените от учителя въпроси. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съставят и задават въпроси по изучаваното литературно произведение; • четат самостоятелно и коментират достъпни по съдържание литературни произведения. 	
--	---	--	--	--	--

<p><u>Български език</u> <u>Ядро 1:</u></p> <p>Социокултурни компетентности</p>	<p><u>Стандарт 2:</u> Ученикът владее формулите за вежливост, използва формите за учтивост.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 1:</u> Ученикът си служи със средствата на речевия етикет. 	<p><u>3. Формиране на комуникативно-речеви умения.</u></p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава формулите за вежливост, формите за учтивост; • може да използва в конкретна комуникативна ситуация формулите за вежливост и формите за учтивост в зависимост от комуникативната цел. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог; • си служат със средствата на речевия етикет. 	
<p><u>Ядро 3:</u></p> <p>Социокултурна и езикова компетентност:</p> <p>Устно общуване</p>	<p><u>Говорене:</u> <u>Стандарт 1:</u> Ученикът организира логически своето изказване.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 1:</u> Ученикът обвързва логически отделните компоненти на изказването си. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава отделните логически акценти в изказването си; • може да обвързва отделните акценти в изложението си логически; • може да се ориентира в логическата обвързаност на чуждо изложение с помощта на учителя. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обмислят изказването си; • да търсят логическа връзка между отделните компоненти в свой и чужд текст. 	

	<p>Стандарт 2: Ученикът разказва свързано, предава чута история и може да я коментира.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът възпроизвежда свързано и последователно съдържанието на чута история, художествен текст или картина и прави кратък коментар. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да предаде свързано чута история и да я коментира; • може да предаде свързано и последователно съдържанието на изучавано или прочетено самостоятелно литературно произведение и да го коментира; • може да състави кратък разказ по картина или серия от картини свързано и последователно, и да коментира. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • преразказват литературни произведения; • преразказват чута история и да я коментират; • разказват по картина или серия от картини. 	<p>Изобразително изкуство (картина; серия от картини).</p>
	<p>Стандарт 3: Ученикът заема своето място в диалог.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът участва в диалог, като разбира своето място в него. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира за мястото си в определена комуникативна ситуация; • може да се включи в диалог адекватно, вписвайки се в комуникативната ситуация; • може да участва в диалог, като общува с останалите участници в него в зависимост от комуникативната цел. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог. 	
	<p>Стандарт 4: Ученикът се стреми да се придържа към темата.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът се придържа към темата на комуникативната ситуация като участник в нея. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в темата на комуникативната ситуация; • може да се придържа към темата на комуникативната ситуация, когато участва в нея. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог; • участват в дискусия. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 2: Ученикът се придържа към темата на литературното произведение, когато го интерпретира. • Очакван резултат 3: Ученикът се придържа към темата на научнопопулярен текст, когато го коментира и участва в дискусия във връзка с него; 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да коментира и да интерпретира литературно произведение, като се ориентира в конкретното му съдържание с помощта на учителя; • може да се придържа към темата на литературното произведение, когато го интерпретира. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в съдържанието на научнопопулярен текст; • може да се придържа към темата на научнопопулярния текст, когато го коментира и участва в дискусия във връзка с него. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • интерпретират художествен текст; <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • коментират научнопопулярен текст. 	
	<p>Стандарт 6: Ученикът говори с подходяща за ситуацията на общуване интонация, жестове, поза.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът говори с подходяща интонация в зависимост от комуникативната цел. • Очакван резултат 2: Ученикът използва средствата заневербална комуникация в зависимост от комуникативната ситуация. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в комуникативната ситуация и в интонацията на събеседниците си; • може да постигне вярна интонация в съответствие с комуникативната цел, като си служи на емпирично равнище със средствата на логическата изразителност: пауза, логическо ударение, темпоритъм. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в комуникативната ситуация и в използваните от събеседниците му 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог; • си служат със средствата на логическата изразителност: пауза, ударение, темпоритъм. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ползват средствата на невербалната комуникация. 	

		<p>средства на невербална комуникация: жест, мимика, поза;</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да използва адекватно средствата за невербална комуникация: жест, мимика, поза наред с езиковите изразни средства. 			
	<p><u>Слушане:</u></p> <p><u>Стандарт 1:</u> Ученикът умее да изслушва другите говорещи.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 1:</u> Ученикът участва в диалога, без да прекъсва останалите участници в него. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • умее да изслушва мненията на останалите участници в диалога с разбиране и с критично осмисляне; • може да се включва адекватно в диалога, след като е изслушал събеседниците си, за да изрази мнението си и да репликира уместно. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изслушват събеседниците си; • репликират и изразяват собствено мнение. 	
	<p><u>Стандарт 2:</u> Ученикът се отнася с уважение към мнението на другите.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 1:</u> Ученикът уважава мнението на останалите участници в комуникативната ситуация. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да коментира коректно и точно изказването на останалите участници в общуването; • умее да уважава различно от неговото мнение; • умее да се отнася толерантно и коректно към участниците в диалога с друг етнически произход; • може да изказва мнението си, без да го налага на останалите участници в общуването. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • коментират изказванията на останалите участници в общуването; • изразяват собствено мнение. 	

<p>Ядро 4: Социокултурна и езикова компетентност:</p> <p>Писмено общуване</p>	<p>Четене:</p> <p>Стандарт 2: Ученикът чете наум и доказва, че е разбрал основния смисъл на прочетеното.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът чете наум художествен или научнопопулярен текст и прави кратък коментар на прочетеното, чрез който доказва, че е разбрал смисъла му. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да чете наум художествен или научнопопулярен текст и да се ориентира в съдържанието му; • може да коментира прочетения художествен или научнопопулярен текст; • може да изразява отношението си към прочетеното; • може да интерпретира научнопопуляряния или художествения текст, като изразява смисъла му. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат наум научнопопулярен или художествен текст; • коментират прочетеното; • изразяват отношението си към прочетеното; • изразяват смисъла на прочетеното. 	<p>Човекът и природата Човекът и обществото (четат научнопопулярни текстове).</p>
	<p>Стандарт 3: Ученикът чете и разбира материали от детски списания.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът чете и коментира материали от детски списания и вестници. • Очакван резултат 2: Ученикът препоръчва самостоятелно прочетени материали от детски вестници и списания. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да чете материали от детски списания и вестници, препоръчани от учителя или по собствен избор в зависимост от интересите и предпочитанията си; • може да коментира прочетените в детски списания и вестници научнопопулярни и художествени текстове. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да препоръчва за самостоятелно четене на съучениците си материали от детски списания и вестници; • може да се аргументира за предпочитанията си към определени 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат детски списания и вестници; • коментират прочетени материали в детски вестници и списания. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • препоръчват детски списания и вестници за самостоятелно четене на съучениците си; • аргументират предпочитанията си. 	

		научнопопулярни или художествени текстове в конкретни детски списания и вестници.			
	<p>Стандарт 4: Ученикът си служи с учебни речници.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът прави проверка на правописа на думи (съществителни, прилагателни, числителни имена, глаголи, лични местоимения, наречия) в правописен речник. • Очакван резултат 2: Ученикът проверява значението на езикова категория или литературен термин в учебен енциклопедичен речник на термините по български език и литература. • Очакван резултат 3: Ученикът ползва синонимен речник на българския книжовен език. • Очакван резултат 4: Ученикът прави справка за значението на дума в тълковен речник на българския книжовен език 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави проверка на правописа на думи (съществителни, прилагателни, числителни имена, глаголи, лични местоимения, наречия) в правописен речник на българския книжовен език. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави справка за значението на даден езиков или литературен термин (езикова категория, фигура на речта, жанр и пр.) в учебен енциклопедичен речник на термините по български език и литература. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да ползва синонимен речник, като избира подходящ синоним от дадено синонимно гнездо в зависимост от комуникативната ситуация. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави справка за значението на дадена дума в тълковен речник на българския книжовен език. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ползват правописен речник. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ползват учебен енциклопедичен речник на термините по български език и литература. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • избират подходящ синоним от синонимен речник. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ползват тълковен речник на българския книжовен език. 	
	<p>Писане: Създаване и разбиране на писмени текстове: Стандарт 1: Ученикът създава съчинение по</p>				

	<p>преживяване и по въображение; може да напише и да адресира лично писмо, създава текст, в който предава съдържанието на чужд повествователен текст.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът създава съчинение по преживяване. • Очакван резултат 2: Ученикът съчинява приказка или разказ по дадено начало, край, герой; по аналогия, по пословица; салатата от приказки; стихотворение по предложени рими; гатанка по предложени думи. • Очакван резултат 3: Ученикът създава текст, чрез който преразказва съдържанието на чужд повествователен художествен текст. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разкаже за свое преживяване в съчинение – устно или писмено; • може да подбира подходящи езикови средства, за да изрази преживяванията, чувствата и настроенията си; • може да разкаже последователно и свързано случката, породила определено преживяване. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да съчинява своя приказка по аналогия на изучаваната; по предложено начало или край на друга приказка, по предложен герой; по пословица; салатата от приказки и др.; • може да съчинява разказ по предложено начало, край, герой, пословица; по аналогия на изучавания разказ; • може да съчинява стихотворение по предложени рими; • може да съчинява гатанка по предложени признаци за описване на загатнатия предмет. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да преразказва подробно съдържанието на повествователен художествен текст (приказка, разказ, басня, откъс от повест или роман за деца), мит; 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съчиняват текст, в който да изразят свои чувства и настроения, да разкажат за свои преживявания. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съчиняват приказка по дадена опора; • съчиняват разказ по дадена опора; • съчиняват стихотворение по дадена опора; • съчиняват гатанка по дадена опора. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • преразказват подробно или сбито, кратко художествен текст; • подбират ключови думи от текста на автора, 	
--	--	--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • може да преразказва главното, същественото от съдържанието на повествователен художествен текст (приказка, разказ басня, откъс от повест или роман за деца, мит; • може да преразказва логически свързано и последователно епизодите в авторски повествователен художествен текст; • може да преразказва близко до авторския текст и да не допуска извънконтекстови асоциации; • може да преразказва пълно авторския повествователен текст, като ползва ключови думи от него; • може да преразказва пълно авторския повествователен текст , като ползва ключови думи от него; • може да преразказва авторския повествователен текст, като изразява несвидетелско отношение към преразказваното. 		необходими за преразказа.	
	<p>Стандарт 2: Ученикът създава съчинение -описание на различни обекти.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът наблюдава предмет, явление животно, човек и др., като разкрива основните му признаци. • Очакван резултат 2: Ученикът описва наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др., като избира подходящи езикови средства за съчинението си. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да открива и да разграничава основните признаци на наблюдаваните предмети, явления, животни, хора и др.; • може да избира подходящи езикови средства, за да опише наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др. в съчинението си; <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да описва пълно и точно наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др. • може да описва образно 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наблюдават предмети, явления, животни, хора и др. • правят подбор на езикови средства за описание на наблюдаваното; <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • описват наблюдаваното. 	

		наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др.			
	<p>Стандарт 3: Ученикът създава съчинение -отговор на въпрос по подходяща за възрастта тема.</p> <ul style="list-style-type: none"> Очакван резултат 1: Ученикът създава съчинение -отговор на достъпен въпрос във връзка със съдържанието на литературно произведение 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> може да се ориентира в същността на достъпен за възрастта въпрос във връзка със съдържанието на литературно произведение; може да конструира съчинение-отговор на достъпен за възрастта въпрос във връзка със съдържанието на литературно произведение. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> отговарят на въпроси във връзка със съдържанието на литературно произведение. 	
	<p>Стандарт 4: Ученикът умее да планира свой текст и да прави план на чужд текст; редактира текста си с оглед на съдържанието, точността на изказа, правописа.</p> <ul style="list-style-type: none"> Очакван резултат 1: Ученикът прави план на свой и на чужд текст. Очакван резултат 2: Ученикът редактира свой текст, като го усъвършенства с оглед на съдържанието, точността на изказа, правописа. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> може да планира свой текст – съчинение; може да подготви устно изказване по определен повод; може да направи план с епизодите на чужд авторски художествен текст и да го преразкаже; може да направи план на научнопопулярен текст и да възпроизведе съдържанието му. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> може да разграничава различните видове редактиране; може да редактира свой текст, като го усъвършенства по отношение на съдържанието, точността на изказа и правописа, чрез различни видове редактиране. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> правят план на свой текст; правят план на чужд текст /художествен, научнопопулярен/; переразкажат художествен текст. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> редактират свой текст. 	<p>Човекът и обществото</p> <p>Човекът и природата</p> <p>(правят план на научно-популярни текстове).</p>

<p><u>Литература:</u></p> <p><u>Ядро 3:</u> Социокултурна и литературна компетентност:</p> <p>Общуване с художествената творба</p>	<p><u>Стандарт 1:</u> Ученикът се ориентира в комуникативната структура на творбата.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 1:</u> Ученикът открива и осмисля авторското послание чрез възприемането и осмислянето на художествения текст. • <u>Очакван резултат 2:</u> Ученикът се ориентира в общия тон, в настроенията и чувствата, изразени в литературното произведение. • <u>Очакван резултат 3:</u> Ученикът разграничава дадена книга, като се ориентира по заглавието ѝ, името на автора, съдържанието, илюстрациите и пр. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в отношението на автора към изображенията в литературното произведение случка и герои; • може да се ориентира с помощта на учителя в различни типове текст: повествование за случката; описание на портрета на героя и пейзаж; диалог между героите; авторска характеристика на героите, разсъждения на автора по повод на случката и героите. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може с помощта на учителя да открива чувствата и настроенията, изразени от автора в литературното произведение; • може да интерпретира с помощта на учителя чувствата и настроенията, изразени от автора в литературното произведение; • може да прочете изразително художествен текст, за да изрази чувствата и настроенията, съдържащи се в него. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в дадена книга по нейното заглавие, името на автора ѝ, съдържанието, илюстрациите и пр.; • може да избира книга за самостоятелно четене, като се ориентира по нейното съдържание, заглавие, име на автора, илюстрации и пр. • може да препоръчва книга за самостоятелно четене по заглавието, 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и осмислят литературни произведения; • преразказват случката в литературно произведение; • четат изразително, • обрисуват с думи картини от литературно произведение; • четат по роли. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат, осмислят и съпреживяват конкретното съдържание на литературно произведение; • четат изразително литературни произведения. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат самостоятелно литературни произведения; • избират книга за самостоятелно четене; • препоръчват книги за самостоятелно четене. 	
---	--	---	--	--	--

		името на автора ѝ, съдържанието, илюстрациите и пр., като се аргументира за избора си.			
Ядро 4: Социокултурна и литературна компетентност: Създаване на изказвания и писмени текстове.	Стандарт 2: Ученикът съставя устен преразказ на отделен епизод или на кратък художествен текст. • Очакван резултат 1: Ученикът преразказва устно епизод или кратка приказка, разказ, басня, мит, легенда, откъс от повест и роман за деца.	Ученикът: • може да преразказва устно епизод от приказка, разказ, басня, мит, легенда, откъс от повест и роман за деца; • може последователно да преразказва епизодите , съставлящи случката в литературно произведение - приказка, разказ, басня, мит, легенда, откъс от повест и роман за деца; • може да преразказва близко до авторския текст, без да допуска извънконтекстови асоциации; без да вмъква нови фрагменти в преразказвания епизод или случка от приказка, разказ, басня, мит, легенда, откъс от повест и роман за деца.		На учениците се дава възможност да: • преразказват епизод от литературно произведение; • преразказват кратка случка от приказка, разказ, басня, мит, легенда, откъс от повест и роман за деца.	
	Стандарт 3: Ученикът създава устно изказване с помощта на словесна или визуална опора. • Очакван резултат 1: Ученикът отговаря устно на поставен въпрос с помощта на словесна или визуална опора. • Очакван резултат 2: Ученикът участва в диалог по конкретна тема. • Очакван резултат 3: Ученикът разказва устно по картина или по серия от картини.	Ученикът: • може да формулира правилно отговора си на поставен от учителя въпрос, като се опира на художествения текст и го чете подборно; • илюстрира казаното със словесен граматически материал. Ученикът: • може да се включва в диалог по конкретна тема в уроците по български език и литература, като се опира на художествен текст, словесен граматически материал, илюстрация, схема и др. Ученикът: • може да разказва по картина или по серия от картини;		На учениците се дава възможност да: • отговарят на въпроси; На учениците се дава възможност да: • участват в диалог по определена тема. На учениците се дава възможност да: • разказват по картина или по серия от картини.	Изобразително изкуство (илустрации на художник)

	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Очакван резултат 4:</u> Ученикът съчинява и конструира собствен текст по дадена словесна опора. • <u>Очакван резултат 5:</u> Ученикът описва наблюдаван предмет, явление, животно, човек, играчка и др. • <u>Очакван резултат 6:</u> Ученикът възпроизвежда научнопопулярен или художествен текст, като се придържа към конкретното му съдържание. 	<ul style="list-style-type: none"> • умее да дешифрира посланието на художника и да го интерпретира чрез адекватен избор на езикови средства; <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да съчинява своя приказка, разказ, басня, стихотворение по предложена словесна опора: начало, край, герой, две думи, рими, пословица; • може да съчинява и да конструира собствен текст по словесна опора в урока по български език (опорни думи, изречения и др.). <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да наблюдава и да открива най-важните признаци в наблюдаваните предмет, явление, животно, човек, играчка и др.; • може да описва адекватно наблюдаваните предмет, явление, животно, човек, играчка и др., като прави подбор на подходящи езикови средства. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да преразказва художествен текст, без да се отклонява от авторската идея, от повествованието за случката и изображението на героите, като ползва ключови думи от текста; • може да възпроизвежда научнопопулярен текст, като се придържа към фактите в него. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съчиняват и конструират собствен текст по словесна опора. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наблюдават предмет, явление, животно, човек, играчка, и др.; • описват наблюдаваното. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • преразказват художествен текст; • възпроизвеждат съдържанието на научнопопулярен текст. 	<p>Човекът и обществото</p> <p>Човекът и природата</p> <p>(четат и възпроизвеждат научнопопулярни текстове).</p>
--	--	--	--	---	--

V. Специфични методи и форми за оценяване на постиженията на ученика по български език и литература в четвърти клас

1. Български език

Очакваните резултати от обучението по български език, свързани с: уменията на ученика **да си служи с основните езикови единици** в съответствие с комуникативната ситуация /звук, дума, изречение, текст/; **да разграничава и да използва уместно частите на речта** /съществителни, прилагателни, числителни имена, глаголи и наречия/, като определя как са образувани съществителните и прилагателните имена, различава пълния и краткия им член за м.р. ед.ч., използва членувани съществителни и прилагателни имена за м.р., ж.р., ср.р. в ед. и мн.ч., съгласува по род и число съществителните и прилагателните имена, разграничава степенувани и нестепенувани прилагателни имена и разграничава частиците за сравнение, разграничава и употребява правилно в речта си числителни бройни и редни имена, различава пълния и краткия член за м.р. ед.ч. на числителните редни имена, разграничава и употребява правилно глаголите в 1, 2 и 3 лице ед. и мн.ч. в сегашно, минало свършено и минало несвършено, и бъдеще време, определя как са образувани, употребява съвместно глаголните времена, разграничава и употребява правилно в речта си наречия, като определя вида им и ги степенува чрез степените за сравнение; **да образува сродни думи** с помощта на наставки и представки и да ги употребява в речта си; **да образува сложни думи**; **да разграничава синоними и антоними** и да ги използва в речта си; **да разграничава звуковата и смисловата страна на думата**; **да употребява в речта си думите в прякото и в преносното им значение в различен контекст**; **да използва в речта си различни по цел на изказване изречения**; **да си служи с различни начини за свързване на простите изречения в сложното изречение в зависимост от комуникативната ситуация**; **да конструира различни словоредни варианти в зависимост от целта на изказването**; **да открива и определя главните части в изречението**; **да изговаря и пише правилно**: широките и тесните гласни звукове в начална ударена и неударена сричка; твърдите и меките съгласни звукове; звучните и беззвучните съгласни звукове в различни фонетични позиции; определителния член за м.р. ед.ч. на съществителните имена; числителните бройни и числителните редни имена; крайната съгласна на представката, с която е образуван даден глагол; окончанията –а, –ат, –я, –ят за сегашно време на глаголите; глаголите в 1 л. мн.ч., които в 1 л. ед.ч. завършват на –а, –я, –м; **да пише правилно степените за сравнение на прилагателните имена**; **да използва правилно препинателните знаци в края и в средата на изречението** в зависимост от вида им, целта на изказването и интонацията им; да отделя изреченията в текста, като означава началото и края им; да пише разделно думите без собствено ударение; да си служи с различни видове редактиране при усъвършенстване на собствен и чужд текст, и пр., се установяват чрез: **наблюдение**; **диктовка**; **препис**; **задачи за създаване на кратки текстове в устна и писмена форма**, за четене на различен четивен материал, за конструиране на различни по цел на изказване изречения; **задачи за промяна на формата на думата за род и число при съществителните и прилагателните имена**, за лице, число и време при глаголите, за род и число при числителните редни имена, за образуване на сложни думи, за образуване на сродни думи, за степенуване на наречия, за сравняване на еднозначни и многозначни думи, за използване на различни словоредни варианти, за откриване и определяне на главните части в изречението, за редактиране; тестови задачи и пр.

2. Литература

Очакваните резултати от обучението по литература в четвърти клас, свързани с уменията на ученика: **да се ориентира в етическата опозиция добро-зло** в конкретна приказка, **да се ориентира в етически отношения в семейството и малката общност**, които открива в конкретно литературно произведение; **да се ориентира в характерни за националната му идентичност особености в изучавани или прочетени самостоятелно литературни произведения**; **да познава културната различност и да се отнася толерантно и коректно към български граждани с друг етнически произход**; **да изказва благопожелания по конкретен повод – празник от календара на българина**; **да участва в четене по роли** на приказка, разказ, басня, откъс от повест или роман за деца, построени в диалогична форма; **да участва в драматизацията и сценичното представяне на художествен текст** на изучавано литературно или фолклорно произведение; **да разграничава художествен и нехудожествен текст**; **да разграничава проза и стихове, повествование, описание и разсъждение**; **да разпознава диалога и монолога в художествен текст**; **да разграничава приказка, разказ, стихотворение, гатанка, пословица, поговорка, басня, народна песен, повест и роман за деца, мит, комикс, афоризъм, легенда**; **да открива епизодите в повествователен текст и да ги преразказва**; **да открива и обяснява на емпирично равнище връзката между характерите на героите и основния смисъл на творбата**; **да интерпретира отношението на автора към героите в литературното произведение**; **да разграничава епитет, повторение, изброяване, сравнение, олицетворение в художествен текст**; **да познава съдържанието на част от най-значимите творби на българската литература за деца и българския фолклор** от учебното съдържание за четвърти клас; **да чете изразително, да илюстрира, да драматизира, да чете по роли**, да може да преразказва, да обрисова с думи художествения текст на изучаваните или прочетените самостоятелно литературни и фолклорни произведения; **да открива и определя с помощта на учителя значението на непознатите думи в контекста на изучаваното литературно произведение**; **да изразява отношението и оценката си, интересите и предпочитанията си към героите и случката в литературното произведение, към конкретни литературни произведения от даден жанр или автор**; **да сравнява две или повече литературни произведения и да установява общото и различното между тях**; **да отговаря на въпроси във връзка с конкретното съдържание на изучаваното литературно произведение**; **да чете подборно фрагменти от литературно произведение в отговор на поставените от учителя въпроси и да разсъждава върху прочетеното**; **да съставя и задава въпроси по конкретното съдържание на изучаваното литературно произведение и пр., се установяват чрез: наблюдение и чрез поставяне на задачи за интерпретация на художествен текст, за съставяне на въпроси по него, за четене по роли, дообрисване, драматизация, изразително четене, преразказ, словесно обрисване, илюстриране, подборно четене, подготовка и участие в сценично представяне по художествен текст на изучавано или прочетено самостоятелно литературно произведение**; **тестови задачи**; **задачи за самостоятелно четене на фолклорни и литературни произведения, за споделяне на впечатления от прочетеното, за водене на читателски дневник**; **за изразяване на читателски предпочитания и интереси**; **за подготвяне на отзив за прочетена книга и препоръка на книга за самостоятелно четене**; и др.

3. Формиране на комуникативно-речеви умения

Очакваните резултати по отношение на уменията на ученика да си служи със средствата на речевия етикет; да обвързва логически отделните компоненти на изказването си ; да възпроизвежда свързано и последователно съдържанието на чута история, художествен текст или картина и да прави кратък коментар; да участва в диалог, като разбира мястото си в него; да се придържа към темата на комуникативната ситуация, към темата на литературното произведение, когато го интерпретира, към темата на научнопопулярен текст, когато го коментира и участва в дискусия във връзка с него; да говори с подходяща интонация в зависимост от комуникативната цел; да участва в диалог, без да прекъсва останалите участници в него, като уважава тяхното мнение, се установяват чрез наблюдение, чрез поставяне на задачи, провокиращи ученика да участва в диалог.

Очакваните резултати по отношение на уменията на ученика да чете наум художествен или научнопопулярен текст и да прави кратък коментар на прочетеното; да чете и разбира материали от детски списания и вестници; да прави проверка на правописа на думи в правописен речник; да ползва учебен енциклопедичен речник на термините по български език и литература, синонимен речник, се установяват чрез наблюдение; задачи за самостоятелно четене на детски списания и вестници; задачи за проверка на правописа на думи в правописен речник; задачи за справка в учебен енциклопедичен речник на термините и в синонимен речник и пр.

Очакваните резултати по отношение на уменията на ученика да създава съчинение по преживяване и по въображение /приказка или разказ по дадено начало, край ,герой, по аналогия, по пословица, стихотворение по предложени рими, гатанка по предложени думи и пр./; да създава текст, чрез който да преразказва съдържанието на чужд повествователен художествен текст; да описва в съчинение наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др., като избира подходящи езикови средства, да създава съчинение-отговор на достъпен въпрос на езикова или литературна тема; да прави план на чужд текст, да редактира свой текст с оглед на неговото усъвършенстване и пр., се установяват чрез: наблюдение и чрез задачи за съчиняване на собствен текст по дадена словесна или визуална опора, за преразказ на художествен текст и научнопопулярен текст, за редактиране, за съставяне на план за преразказ, за написване на съчинение по дадена тема и пр.

Очакваните резултати по отношение на уменията на ученика да открива и осмисля авторското послание чрез възприемането и осмислянето на художествен текст; да се ориентира в общия тон, в настроенията и чувствата, изразени в литературното произведение; да разграничава дадена книга, като се ориентира по заглавието ѝ, името на автора, съдържанието, илюстрациите; да отговаря устно на поставен въпрос с помощта на словесна или визуална опора, да разказва устно по картина или серия от картини, се установяват чрез наблюдение и чрез задачи за самостоятелно четене и коментар на прочетеното , за разказ по картина, за конструиране на собствен текст по дадена словесна или визуална опора и пр.

Оценяването на резултатите от обучението по български език и литература в четвърти клас се осъществява чрез текуща оценка, както по всички останали учебни предмети.

VI. Методически указания за прилагането на учебната програма по български език и литература в четвърти клас

1. Български език

В четвърти клас продължава процесът на усъвършенстване на уменията на учениците да си служат в практически план с езиковите и речевите единици /звук и буква, дума, изречение, текст/, които познават още от периода на оgramотвяване в първи клас.

Усъвършенстват се и уменията за правилно, съзнателно и изразително четене, за грамотно и четливо писане.

Усъвършенстват се и уменията за прилагане на знанията за някои правоговорни, правописни, пунктуационни и граматически норми.

Коректното използване на терминологията от учителя при изясняване на езиковата информация, достъпният начин на поставяне на езикови задачи, провокирането на комуникативни ситуации, които предполагат прилагането на усвоените езикови знания от информационното ядро на включената в учебното съдържание езикова информация, игровият подход, функционално-стилистичният подход съдействат за овладяването и затвърждаването на езиковите знания, за формирането и усъвършенстването на уменията за употребата на езиковите знания в устната и писмената реч на учениците.

Езиковите знания за **образуването и употребата** на съществителни собствени и нарицателни имена, прилагателни имена, числителни имена, глаголи и наречия; за **изговора и правописа** на тесните и широките гласни звукове в начална ударена и неударена сричка, на звучните и беззвучните съгласни в различни фонетични позиции, за изговора и правописа на пълния и краткия член /-ът, -а,-ят, -я/ на съществителните имена в м.р.ед.ч., на пълната и съкратената форма на числителните бройни и редни имена, на окончанията на глаголите за сегашно време –а, -ат, -я,-ят, както и глаголните окончания в 1 л.мн.ч., които в ед.ч. завършват на –а,-я или –м, на представките о-, у- , на крайната буква на звучната съгласна в представките из-, над-, пред-, раз-, под-; за интонацията на различните по цел на изказване изречения, за **употребата на различни словоредни варианти, за главните части на изречението, за начините на свързване** на простите изречения в сложното, за **пунктуацията** на изречението в края и средата, за **правописа** на степените за сравнение на прилагателните имена и наречията, за начините за **образуване на сродни думи, сложни думи**, за **слято и полуслято писане**, за разделното писане на думи без собствено ударение, за **редактирането и различните видове редакции**, за **съгласуването** на съществителните и прилагателните имена, за **разликата между синоними и антоними** , за **разликата между звуковата и смисловата страна на думата, за употребата на думите в пряко и преносно значение** и др., се усвояват в практически план с оглед на функционирането на езиковите категории в речта.

Езиковата информация не се интерпретира абстрактно и самоцелно от учителя и учениците, а в контекста на задачите и произтичащите от тях дейности и упражнения, които се изпълняват. Конкретните практически задачи, които предполагат: **съставяне и конструиране** на текст, на различни по цел на изказване и по състав изречения, на различни словоредни варианти; **сравняване и употреба** на различни по цел на изказване изречения, определяне на главните части на изречението, сравняване и употреба на различни по състав изречения, **определяне на формата на думата** /лице, число и време на глагола, род и число на съществителните, прилагателните и числителните редни имена/, **изговор и правопис на думи с правописни и правоговорни особености**, съдържащи звучни и беззвучни съгласни в определени фонетични позиции, **видоизменяне на формата на думата** за род и число /съществителни, прилагателни, числителни редни имена/, за лице, число и време /глаголи/,

членуване на съществителни, прилагателни имена и числителни редни имена; **образуване на производни думи** с помощта на представки и наставки; **на сложни думи, степенуване** на наречия и прилагателни имена, **сравняване на сродни думи** за проверка на изговора и правописа на съществителни, прилагателни имена и глаголи, сравняване на думи със и без собствено ударение, **употреба на думи в пряко и преносно значение**, сравняване на еднозначни и многозначни думи, на звучни и беззвучни съгласни в различни фонетични позиции, **редактиране, подбор на синоними, сравняване на синоними и антоними, и др.**, съдействат за непринудено и достъпно усвояване на абстрактната езикова информация, интерпретирана в контекста на подходящи за възрастта дейности в урока по български език. Функционирането на езиковите единици в потока на речта се осъзнава на емпирично равнище с помощта на учителя. Осмислянето на езиковата информация се осъществява в контекста на използваните от учителя научнопопулярни и художествени текстове, в конструирани и създадени от учениците текстове, изречения и думи в резултат на изпълнението на конкретна практическа задача и участие в определена комуникативна ситуация.

В четвърти клас, като последен за началния етап на основната образователна степен, завършва процесът на формирането на **начална** езикова компетентност, която ще се развива и усъвършенства на прогимназиалния етап на основната образователна степен.

2. Литература

2.1. Възприемане и осмисляне на художествен текст в урока по литература

В четвърти клас се усъвършенстват уменията за възприемане и осмисляне на художествен текст чрез уроците по литература, в които се изучават достъпни като съдържание и отличаващи се с високи художествени достойнства фолклорни и литературни произведения. Изградените в предходните три класа начални представи за художествената образност се обогатяват и задълбочават, конкретизират и уравновесяват.

Наред с литературните видове, от които децата са изучавали фолклорни и литературни произведения в първи, втори и трети клас, а именно: **приказка, разказ, стихотворение, гатанка, пословица, народна песен, басня, откъс от повест и роман за деца**, четвъртокласниците имат възможност да четат и да коментират в урока по литература и произведения на анонимното творчество: **мит и легенда, поговорка, афоризъм**, да четат **комикс**, в който сюжетът и героите са представени чрез средствата на изобразителното изкуство и словото, и заинтригуват децата в тази възраст. Четвъртокласниците съотнасят пословицата и афоризма към конкретното съдържание на изучаваното фолклорно и литературно произведение, за да докажат, че са го осмислили и са открили авторското послание, отношението на автора към изобразеното. Четат и отгатват гатанки в самостоятелни уроци или след текста на изучавани фолклорни и литературни произведения, четат поговорки, които откриват в речта на героите или в авторската реч на изучаваните фолклорни и литературни произведения.

На основата на натрупаните от първи, втори и трети клас конкретни впечатления за характерното за изучаваните художествени текстове от различни жанрове, в четвърти клас учителят на емпирично равнище систематизира знанията на учениците за жанровата специфика на най-широко застъпените в учебното съдържание литературни видове: приказка, стихотворение, разказ, басня, като не си служи с абстрактна литературоведска терминология и не прави широки обобщения, а чрез сравняването на литературните произведения от даден жанр се търси общото и различното между тях в практически план, без извеждане на абстрактна теоретична информация в синтезиран вид.

Чрез изучаването на достъпни като тематика, образна система, сюжет, композиция и език литературни произведения четвъртокласниците на емпирично равнище се запознават с творчеството на поети и писатели – класици в създаването на литература за деца в България и по света. В съответствие с равнището на психофизическото и литературното развитие, интересите, потребностите и възможностите на четвъртокласниците се изучават литературни произведения с разнообразна тематика, близка до детското светоусещане, съобразена с празниците от националния, природния и църковния календар на българина, с изконните му ценности и традиции, както и с общочовешки ценности, намерили израз в творчеството както на български писатели и поети, така и на създателите на литература за деца по света. Наред с формирането на национално самосъзнание чрез изучаването на литературните и фолклорните произведения, включени в учебника по литература за четвърти клас, се цели формиране на естетически вкус и потребност от четене, както и толерантност, и коректност към българските граждани с друг етнически произход.

Възприемането и осмислянето на художествен текст се осъществява в хода на беседата в урока по литература чрез методическия похват **подборно четене**. Задълбочаването на читателските представи на четвъртокласниците се реализира чрез **преразказа** на епизоди от литературното произведение или на цялата творба, ако е малка по обем; чрез **четене по роли**, ако приказката, разказът, баснята, откъсът от повестта или романа, легендата, митът са в диалогична форма; чрез **изразително четене** на авторската реч с предварително определяне на комуникативната цел; чрез **словесно обрисване** на портрета на героя или

пейзажа, на описанието на обстановката, в която се развива действието; чрез **дообрисване** на преживяванията на героите; чрез **драматизация и сценично представяне на драматизирания текст** с помощта на учителя; чрез **илюстриране** на епизоди от изучаваното литературно произведение или изработване на серия от илюстрации по неговия сюжет.

На емпирично равнище четвъртокласниците затвърждават началната си представа за **повторението, изброяването, епитета и сравнението**, които познават от конкретните си практически наблюдения над художествения текст на изучаваните в предходните класове литературни произведения. В практически план учениците в четвърти клас откриват и художествената функция на **олицетворението** в изучаваните литературни произведения.

На четвъртокласниците се дава възможност: да **четат и коментират**; да **поставят въпроси** по текста на изучаваното литературно произведение; да **изказват мнения и да изразяват отношение** към прочетеното; да **сравняват** изучаваните фолклорни и литературни произведения, да **търсят общото и различното** между тях по отношение на темата, авторската принадлежност, жанра и пр., без да си служат със сложна литературоведска информация, а на емпирично равнище; да **четат научнопопулярни текстове** и да ги съпоставят в практически план с художествени текстове; да **четат допълнително информация** във връзка с творческата история за създаването на дадено литературно произведение, за неговия автор, за празниците и обичаите на българина, и на български граждани с друг етнически произход по повод на темата на изучаваното литературно или фолклорно произведение; да **четат по роли диалога в литературното произведение**; да **участват в драматизация и сценично представяне на драматизирания текст** на изучаваното литературно произведение; да **създават комикси** по сюжета на изучаваното литературно произведение или по собствен текст на съчинено от тях произведение; да **четат и рецитират изразително** художествен текст на лирическо произведение; да **обрисуват с думи картини** от изучаваното литературно произведение; да **дообрисват преживяванията на героя**; да **илюстрират художествен текст**; да **отгатват гатанки**; да **съотнасят пословици и афоризми към дадено литературно произведение**; да **четат и слушат народни песни**; да **четат подборно** фрагменти от художествения текст; да **преразказват художествен текст**; да **обясняват непознати думи** в контекста на изучаваното литературно произведение и пр.

Чрез обогатяването на образните представи на четвъртокласниците при изучаването на литературни и фолклорни произведения в урока по литература, чрез разширяването на гамата от чувства, настроения и преживявания като резултат от емоционалната съпричастност при възприемането на художествения текст, чрез усъвършенстването на уменията на учениците да се ориентират на емпирично равнище в случката, образната система, езика, композицията, идеята, жанровите особености на изучаваното литературно произведение, се съдейства за изграждането на начални представи за художествената образност на началния етап на образование – процес, започнал от първи клас. Чрез литературното обучение се реализира и развитието на мисленето, въображението, паметта и речта на учениците.

2.2. Извънкласно четене

В четвърти клас се усъвършенстват уменията на учениците за самостоятелно четене на литературни произведения и се съдейства за развитието на читателските им интереси. На четвъртокласниците се поставят задачи за самостоятелно четене на достъпни за възрастта литературни и фолклорни произведения, чрез които се цели да се разшири представата за даден литературен вид, тема или за творчеството на даден автор. В урока за възприемане и осмисляне на литературно произведение четвъртокласниците са изучавали художествени

текстове от определен жанр, тема или автор. Чрез извънкласното четене те имат възможност да обогатят представите си по време на самостоятелното четене и обсъждане на произведения от същия жанр, тема или автор, като потърсят общото и различното между тях.

В урока по извънкласно четене четвъртокласниците **четат подборно** или **преразказват** епизоди, направили им силно впечатление при самостоятелното четене на литературното произведение въщи; **четат по роли**, ако обсъжданото литературно или фолклорно произведение е в диалогична форма; **обрисуват с думи** устно картини от литературното произведение, **четат изразително** авторската реч; подреждат изложби с **илюстрации**, нарисувани от учениците по време на самостоятелното четене на литературното произведение въщи; **драматизират и представят чрез сценично изпълнение** конкретното съдържание на литературното произведение; **дообрисуват** преживяванията на героите и пр. Чрез тези методически похвати се осъществява задълбочаване и конкретизиране, коригиране и уравнивяване, обогатяване на читателските представи, изградени в резултат на самостоятелното четене на литературното произведение въщи. Чрез споделяне на впечатления от самостоятелно прочетената литературна творба се усъвършенстват комуникативно-речевите умения на четвъртокласниците, които общуват с авторския текст, като го четат и интерпретират, общуват с учителя и съучениците си.

Подредените с помощта на учителя изложби със сборници с приказки, разкази, басни, митове и легенди, гатанки, повести и романи за деца, народни песни, пословици и поговорки, и др., допълват и конкретизират представите на учениците за даден жанр, тема или автор.

Обсъждат се и научнопопулярни текстове с достъпна, заинтригуващо поднесена информация – във връзка с творческата история за написването на популярно произведение за деца от известен писател, с интересни факти от житейската и творческата биография на писателя, с информация за обичаи и празници от календара на българина и на български граждани с друг етнически произход /роми, турци, евреи, арменци, татари, власи, каракачани и др./, както и на други народи, и пр.

Формирането на читателска култура, на потребност от четене, на читателски интереси, започнало от първи клас, се усъвършенства чрез задачите за самостоятелно четене в четвърти клас – като последен от началния етап на образование клас, когато се усъвършенства читателската самостоятелност на учениците.

3. Формиране на комуникативно-речеви умения

Чрез обучението по български език и литература в уроците за овладяване на езикови знания и за възприемане и осмисляне на конкретно литературно произведение се формират и усъвършенстват уменията на четвъртокласниците да общуват с учителя, със съучениците си, с автора на литературната творба – чрез подборното четене на художествения ѝ текст и неговата интерпретация. Учениците се включват в диалог по конкретна езикова или литературна тема в урока по български език или литература.

Чрез задачите за конструиране на текст в уроците по български език и литература, за съчиняване на собствен текст по дадена словесна или визуална опора **/съчинение по наблюдение** – за наблюдавани предмет, явление, животно, човек и др.; **съчинение по преживяване; разказ по картина или серия от картини; съчиняване на приказка или разказ** по дадена словесна опора / начало, край, герой, две думи, пословица/, **на стихотворение** по предложени рими, на гатанки по предложени думи, назоваващи признаци на загатнатия предмет; **съчинение-разсъждение** по художествен текст; **отговор на конкретен и достъпен въпрос** във връзка с художествения текст на литературно произведение и др./, се усъвършенстват комуникативно-речевите умения на четвъртокласниците.

В самостоятелните, предназначени за формиране на комуникативно-речеви умения уроци, четвъртокласниците имат възможност **да се включват в монологични и диалогични форми на устната реч** в зависимост от комуникативната цел; **да изразяват собствено мнение, като уважават мнението на останалите участници в общуването и ги изслушват; да съчиняват и конструират собствени текстове в устна и писмена форма** – съчинения по преживяване, по наблюдение, по въображение във връзка с поставена творческа задача и предложена словесна или визуална опора за съчиняване на собствена приказка, разказ, стихотворение, басня, гатанка и пр., **да преразказват** чужд авторски художествен текст или чужда история, филм, пиеса; да възпроизвеждат съдържанието на научнопопулярен текст и да го коментират; **да правят план на свой текст и на чужд авторски текст**; да избират книга за самостоятелно четене и да я препоръчват на съучениците си, като се ориентират в комуникативната ѝ структура; **да разказват по картина или серия от картини; да четат детски вестници и списания; да ползват справочна литература** – енциклопедии, атласи, учебни речници – правописен, синонимен, учебен енциклопедичен речник на термините, синонимен речник и пр.

Комуникативно-речевата насоченост на обучението по български език и литература в четвърти клас предполага усъвършенстване на уменията на учениците да се ориентират в комуникативната ситуация; да правят адекватен избор на изразни средства за реализиране на комуникативната цел; да участват в диалог по конкретна езикова тема и във връзка с възприемането и осмислянето на художествен текст в урока по литература; да създават устни и писмени текстове.